

ANALIZA KVALITETE PSIHOLOŠKE KRIMINALKE

ANALIZA KVALITETE PSIHOLOŠKE KRIMINALKE

SLOVENŠČINA

RAZISKOVALNA NALOGA

AJDA GORNJEC HODNIK

4. letnik

MOJCA OSVALD

2024

GIMNAZIJA BEŽIGRAD

KAZALO

UVOD	5
1. OPREDELITEV PROBLEMA.....	5
2. NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	5
3. SESTAVA NALOGE	5
4. HIPOTEZE.....	6
TEORETIČNI DEL	6
1. KAJ JE KRIMINALKA?.....	6
2. PRAVILA ZA PISANJE KRIMINALKE	7
3. RDEČA KAPICA	9
EMPIRIČNI DEL	9
1. METODOLOGIJA DELA	9
2. MORILEC, MOTIV IN UMOR	10
2.1. UGOTOVITVE	13
3. RESNICA PRIMERA/ ZAVAJANJE.....	14
3.1. UGOTOVITVE	17
4. NAPETOST.....	17
4.1. UGOTOVITVE	19
RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	20
LITERATURA	22

POVZETEK

Ključne besede: kriminalka, Rdeča kapica, analiza

Kriminalka oziroma kriminalni roman je žanr literature, ki se osredotoča na preiskovanje in razkrivanje kriminalnih dejanj. Deli se na klasično in sodobno kriminalko, pri kateri je glavna razlika v suspenzu. Obravnavana kriminalka Rdeča kapica je delo Irene Svetek in sodi med psihološke kriminalke.

Analiza kriminalke je bila narejena glede na tri kriterije, ki so vključili ključne dele kvalitetne kriminalke: morilec, zavajanje in napetost. Kriteriji so bili postavljeni glede na ugotovitve različnih literarnih kritikov in zgodovinarjev. Pri analizi morilca je bilo ugotovljeno, da je pomanjkanje podatkov o njem povzročilo nezadovoljivo razkritje na koncu. Ker ni imel pomembne vloge v zgodbi, njegovo razkritje ni predstavljalo nobenega presenečenja, kar bi bilo potrebno za zanimiv razplet zgodbe. Zavajanje je bilo prisotno skozi celoten roman, ker je avtorica podajala različne namige, ki v večini niso bili povezani z umorom. Vsi namigi pa so bili povezani z drugačnimi razkritji, kot je na primer preteklost literarnih likov, ki so zgodbo delali zanimivo. Napetost je bila prav tako prisotna skozi cel roman, avtorica pa jo je dosegala z različnimi razkritji, napetimi dogodki in zaznamovanim besediščem.

Po upoštevanju vseh kriterijev sem prišla do zaključka, da je zgodba zanimivo napisana, a to še ne pomeni, da je dobra kriminalka. Dobro je napisana glede na kriterije o dobrem slogu, a neprepričljivo glede na kriterije o vsebini.

UVOD

1. OPREDELITEV PROBLEMA

V tej raziskovalni nalogi bom poskušala ugotoviti, kako dobra kriminalka je Rdeča kapica. V zgodbi se morilec pojavi šele na koncu, kar je razlog, da sem želela natančneje analizirati kakovost te kriminalke.

2. NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

Za pisanje raziskovalne naloge pri predmetu slovenščina sem se odločila, ker sem želela nadgraditi znanje o strokovnem vrednotenju literarnih del. Do sedaj sem se med branjem osredotočala le na to, če je zgodba zanimiva in če so literarni liki dobro motivirani. V tej raziskovalni nalogi pa bom z metodami literarne analize poskusila analizirati delo z več strokovne podlage, ki sem jo pridobila z viri različnih literarnih kritikov in zgodovinarjev. Prav tako pa želim nadgraditi znanje o kriminalnem žanru, saj sem se do sedaj v šoli ukvarjala zlasti z analizo in vrednotenjem klasične literature. Pomembno se mi zdi, da nekatera dela preberem na ta način, saj lahko to izkoristim kot priložnost, da uporabim znanje pridobljeno pri pouku tudi v resničnem življenju. Raziskovalna naloga pri slovenščini mi bo torej omogočila, da bom izboljšala svojo kritično presojo pri branju, interpretaciji in analiziranju kriminalk.

3. SESTAVA NALOGE

Naloga bo sestavljena iz teoretičnega dela, kjer bom predstavila teorijo kriminalke, povzeto po različnih virih. Izbrani roman bo tudi na kratko predstavljen. V praktičnem

oziroma empiričnem delu naloge bom naredila literarno analizo v skladu s tremi kriteriji, ki so se mi zdeli ključni za vrednotenje kriminalke na podlagi različnih virov, s katerimi sem se ukvarjala v teoretičnem delu: morilec, zavajanje in napetost. Na podlagi teh treh kriterijev bom določila, če se Rdeča kapica lahko uvršča med dobre kriminalke. V empiričnem delu bom torej teoretično znanje preverila v praksi. Raziskovalno vprašanje te naloge bo: Do kolikšne mere se Rdeča kapica lahko uvršča med dobre kriminalke? To vprašanje je povezano s področjem slovenščine, ker bom delo analizirala glede na rabo besedišča, vzdrževanja napetosti in vsebino zgodbe, torej glede na prej navedene kriterije.

4. HIPOTEZA

Moja hipoteza v tej raziskovalni nalogi je, da Rdeča kapica ustreza večini zahtev, ki jih ima stroka o kakovostni kriminalki. Ker mi je bila kriminalka po prvem branju zanimiva, predvidevam, da bo tudi zadostovala večini kriterijev, ki so potrebni za kakovostno kriminalko.

TEORETIČNI DEL

1. KAJ JE KRIMINALKA?

Kriminalka oziroma kriminalni roman je eden izmed žanrov literature, ki vključuje kriminalna dejanja, kot so umori, kraje in podobno. Osredotoča se predvsem na preiskovanje zločinov in njihove razrešitve. Pomembna elementa kriminalnega romana sta tudi napetost in skrivnostnost, ki bralca spodbujata, da poskuša skupaj z glavnim

junakom razrešiti zločin. Poleg tega lahko kriminalni romani vključujejo tudi psihološke profile storilcev in moralna vprašanja, ki se pojavijo ob zločinu in kaznovanju le-tega. Kriminalni roman že dolgo spada med priljubljene žanre, ki se spreminjajo skupaj s spremembami v družbi. Poleg poudarka na psihološkem vidiku vključuje tudi večjo uporabo tehnologije, različne manjšinske skupine in elemente drugih žanrov, kot so znanstvena fantastika, grozljivke in fantazija. (Klepič 2023)

Lahko se ločijo na klasične in sodobne kriminalke, ki se razlikujejo predvsem v suspenzu. To pomeni, da v sodobni kriminalki detektiv ne išče več samo identitete storilca, ampak zasleduje lastne indice. Vprašanje v sodobni kriminalki torej ni le, kdo je zločinec, ampak tudi, kaj je kriminalka. V Sloveniji se je sodobna kriminalka razvila v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, predvsem s pojavom televizijskih serij in mladinske kriminalke. (Zupan Sosič 2001) Ena izmed razlik med sodobno in klasično kriminalko je tudi, da je bila v klasični kriminalki včasih prepovedana ljubezen, danes pa obstajajo zelo uspešne kriminalke, ki vključujejo ljubezenski del. (Hladnik 1983)

2. PRAVILA ZA PISANJE KRIMINALKE

Kriminalni romani imajo nekaj pravil, kar se tiče pisanja, vendar ta pravila niso točno določena in so velikokrat tudi prekršena, predvsem v sodobnih kriminalkah. Verjetno najbolj pomemben člen je, da mora kriminalni roman vključevati zločin, ki ga je potrebno razrešiti. Ameriški literarni kritik Van Dine je leta 1928 za pisanje kriminalnih romanov postavil 20 pravil. Teh pravil se kriminalke danes bolj ali manj držijo in nekaj izmed teh pravil bo temelj za raziskavo kakovosti Rdeče kapice. Na kratko so ta pravila naslednja:

1. Bralec in detektiv morata imeti enake možnosti, da rešita skrivnost.

2. Avtor bralca ne sme namerno zavajati.
3. Zgodba ne sme biti ljubezenska.
4. Zločinec ne sme biti detektiv.
5. Storilec mora biti najden zaradi logičnega sklepanja, ne zaradi naključja.
6. V romanu mora nastopati detektiv.
7. V romanu mora biti truplo.
8. Zločin mora biti pojasnjen z naravnimi sredstvi.
9. Nastopa lahko samo en detektiv.
10. Storilec mora imeti bolj ali manj pomembno vlogo v romanu.
11. Storilec ne sme biti eden izmed služabnikov.
12. Storilec je lahko samo eden.
13. V kriminalnem romanu ne sme biti tajnih zvez, mafije itn.
14. Metoda umora mora biti racionalna in znanstvena.
15. Resnica primera mora biti vseskozi očitna.
16. V romanu ne sme biti dolgih opisnih pasaž, kot so dolge analize značajev.
17. Za zločin ne sme biti odgovoren poklicni zločinec.
18. Umor ne sme biti nesreča ali samomor.
19. Vse zločine je treba zagrešiti zaradi osebnih nagibov.
20. Pisec romana naj ne uporabi naslednjih prevečkrat uporabljenih prijemov: lažni prstni odtisi, lažni alibi, mamilo ...

(Modrej 2014)

Čeprav so bila pravila napisana pred kar nekaj časa, so markisatera še vedno zelo aktualna. Nekatera, kot so, da zgodba ne sme biti ljubezenska in da avtor bralca ne sme namerno zavajati, pa so dandanes pogosto kršena. Namerno zavajanje bralca je na

primer zelo značilno za angleško pisateljico Agatho Christie, avtorico mnogih uspešnih kriminalnih romanov, kot sta Umor v Orient ekspresu in Deset malih črnih.

3. RDEČA KAPICA

Rdeča kapica je kriminalni roman, ki ga je napisala slovenska pisateljica Irena Svetek.

Sodi med sodobne psihološke kriminalke, kar pomeni, da se je avtorica osredotočala tudi na psihološki profil značajev in ne samo na umor. Posebnost Rdeče kapice je, da zgodbo pripoveduje več različnih oseb, torej gre za menjavanje perspektiv. Na ta način je odpravljena opazovalna razdalja, ki bi jo sicer imel pripovedovalec. Zločin v zgodbi je umor Maje Ogrin, ki ga raziskuje okrožni tožilec Mio Aurelli. Majo najdejo oblečeno v rdeč plašč, ki takoj spomni na podobo Rdeče kapice. Avtorica Irena Svetek pojasnjuje, da roman razkriva temne in sprevržene plati človeške narave, obenem pa družbi nastavlja ogledalo, v katerem odsevajo dalnjosežne posledice vzgojnega zanemarjanja in zlorabe otrok. (Rdeča kapica) To tudi pojasni, zakaj se kriminalka uvršča med psihološke, saj so psihološki vidiki pomemben del romana.

EMPIRIČNI DEL

1. METODOLOGIJA DELA

V tej raziskovalni nalogi bom v teoretičnem delu pridobljeno znanje uporabila za literarno analizo romana Rdeča kapica v empiričnem delu. Upoštevala bom vse zapise o Rdeči kapici. Po metodi literarne analize bom podrobno analizirala kriminalko glede na vsebino in besedišče. Ob pristopu k analizi Rdeče kapice se zavedam, da nimam na razpolago zapisov, v katerih bi se s tovrstno analizo ukvarjal že kateri od priznanih strokovnjakov s tega področja, torej bom pri izdelavi naloge omejena z viri. Večina uporabljenih virov je

namreč dokaj splošna, malo jih je dostopnih v slovenščini, zato sem imela omejene možnosti za raziskovanje. Pri tujejezičnih virih sem težko presodila, kateri so verodostojni tudi za naš prostor, kar je še dodatno otežilo raziskavo.

2. MORILEC, MOTIV IN UMOR

Morilec je ključen del vsakega kriminalnega romana, saj z umorom poskrbi za nastanek zgodbe, njegov motiv za umor pa zanima vsakega bralca. V večini kriminalk se glavni storilec kaznivega dejanja razkrije šele na koncu, avtor pa skozi zgodbo bralcem podaja namige, kdo bi storilec lahko bil. Kot je po ameriškem literarnem kritiku Van Dinu povzel Danijel Modrej, mora imeti krivec v zgodbi bolj ali manj pomembno vlogo (2014). V Rdeči kapici se morilčevo ime prvič omeni šele v tretjem delu, po prevodu Majinega dnevnika. Z izjemo provokativnega vprašanja: »Vas je žrtev spomnila na Rdečo kapico?«, ki ga je postavil na tiskovni konferenci, ni Mike v zgodbi igral popolnoma nobene vloge (Svetek 76). To vprašanje je sicer eden izmed namigov, vendar pri iskanju identitete morilca ne pomaga, ker se do njegovega razkritja ne izve, kdo je vprašanje postavil.

Motiv, oziroma vzrok za zločin, je pomemben predvsem v novejših kriminalkah, kjer avtorji raziskujejo tudi psihološko ozadje likov. »Poeja je zanimala rekonstrukcija zločina, psihološka kriminalka pa se sprašuje tudi po vzroku zločina.« (Hladnik 1983) Torej je v sodobnem času poleg razkritja zločinca zelo pomemben tudi njegov razlog za umor. Eno izmed pravil, ki jih je postavil Van Dine, je tudi, da mora biti motiv za zločin osebni (2014). Motivi za umore so od kriminalke do kriminalke različni, pogosti pa so maščevanje, denar in ljubosumje. Umor v Rdeči kapici je nastal v afektu, potem ko je Maja zmerjala Mika in ga zavrnila. Mika je to zelo razjezilo, ker je bil s tem ranjen njegov ego. Poleg tega pa je bil še pod vplivom prepovedanih substanc in jo je brez zadržkov napadel. Mikovo družinsko

ozadje je bilo neugodno glede na to, da je bil oče pijanec, kar je zagotovo vplivalo na njegovo duševno zdravje. Vrh tega pa ga je Lana izkoriščala, ker je vedela, da je v težavni finančni situaciji in mu je plačevala, da je opravljal poniževalne naloge. Lana je prav tako za poniževalne naloge plačevala Maji, ki je na koncu uvidela, da ju izkorišča. Njeno spoznanje avtorica dobro prikaže s ponavljanjem in zamolkom v delu: »Kupila te je za drobiž, oba naju je kupila za drobiž ...« (Svetek 389). Njena odločitev za ponavljanje se mi zdi umestna, ker s tem še dodatno poudari, da je Maji zdaj dokončno jasno, da je bila izkoriščena in da se te igre ne želi več igrati. Zamolk je prav tako ustrezen, ker se zdi, kot da je zaradi tega spoznanja še negotova. Čeprav poskuša Maja pojasniti Miku, da to, kar želijo narediti, ni prav, Mike ni pripravljen priti do tega spoznanja. Mike je zelo naiven, kar se vidi po tem, ko Maja pove, da ni več nedolžna, saj je njegov prvi odziv: »Lana je rekla, da si ...« (Svetek 389). Avtorica v tem delu ponovno uporabi zamolk, ki učinkovito pokaže, da Mike počasi in postopoma zgublja začetno samozavest. Mike je bil prepričan, da je še vedno nedolžna, vendar njeno priznanje sproži v njem negotovost tudi do Lane, ker mu je le-ta rekla, da je Maja še devica. Začetna negotovost pa se kaj kmalu spremeni v jezo, kar avtorica pokaže v delu: »Nato se jeza spusti čez njegov obraz. Kako? A nisi nedolžna?« (Svetek 390) Avtoričina odločitev za uporabo metafore se mi zdi premišljena, saj postopoma stopnjuje Mikov bes, ki se na koncu zaključi z umorom. Ker na tej točki kriminalke že poznamo izid, vemo, da se bo umor zgodil kmalu, zato ta metafora uspešno stopnjuje tudi napetost. Sprožilec za umor je Majino izzivanje: »/.../ zdaj pa se mi zdiš tak beden pusi. Lana je rekla, Lana je rekla ...«, po katerem jo Mike prvič udari, čemur sledi tudi napad in umor z nožem (Svetek 390). Izbira besedne zveze "beden pusi" se mi zdi primerna, saj doseže večji učinek, kot bi ga na primer reva. Ta beseda je primerna tudi, ker spada v besedišče, ki ga danes uporabljajo mladi in zato naredi celotno dogajanje

bolj prepričljivo ter daje občutek resničnosti. Odločitev za ponavljanje v tem delu se mi zdi preiščena, ker takšen način izzivanja marsikoga razdraži in je zato Mikova reakcija bolj verjetna. Pomembno sta na takšen način reagiranja vplivala tudi visoka vsebnost prepovedanih substanc v njegovem telesu in pa dejstvo, da je bil Mike zelo temperamentne narave. To je avtorica dobro pokazala že ob prvem srečanju Mika in Maje. Takrat se je Lana Miku posmehovala zaradi njegovega družinskega ozadja, on pa je reagiral zelo burno: »Mika je naenkrat vrglo s kavča. Skočil je proti Lani in se ji od blizu zastrmel v obraz. Kaj si hotla s tem povedat?« (Svetek 360) Iz tako divje reakcije je razvidno, da ima Mike težave z nadzorovanjem jeze. Te težave so verjetno posledica očetovega alkoholizma in njegove nenehne odsotnosti, ki sta kriva, da nikoli ni imel za zgled dobre starševske figure. Takšna podoba Mika že takoj vzbuja nelagodne občutke glede njegovega značaja, saj deluje agresiven in vzkipljiv, kar povzroči negativen odnos do njega.

Pri razkritju morilca avtorica uporablja močno zaznamovano besedišče: »Zaklal sem jo.« (Svetek 381) Njena odločitev za izbiro čustveno zaznamovanega glagola se mi zdi ustrezna, ker je to najboljši glagol za opis tega, kar je Maji naredil. Dekleta res ni samo ubil, marveč jo je razmrcvaril, ker je v njeno telo mnogokrat zasadel nož. Avtorica ustvari vrhunec napetosti s ponavljanjem in vzkliki: »Nisem pusi! Nisem pusi! Nisem pusi! Tuli in z rezilom prebada razmrcvarjeno kožo.« (Svetek 391) Izbira pridevnika razmrcvarjena se mi zdi odlična, saj ustvari grozljiv ton, ki poudari resnost in tragičnost situacije. Ker ga je Maja zmerjala s pusijem, je bil ranjen njegov ego, kar je še dodatno podžgalo njegovo jezo. Že iz prejšnjih dialogov je bilo razvidno, da želi biti dominanten, zato je takšna reakcija po ranjenem ponosu pričakovana. Po njenem nasilnem umoru Maja ni več poimenovana kot deklica ali otrok, temveč kot najstnica:« Mikova roka še vedno drži nož

in ga zabada v krvavo telo najstnice /.../. (Svetek 391) Sprememba v poimenovanju nakaže na preskok med začetno nedolžnostjo in izgubo le-te zaradi razkritja vseh stvari, ki so jih Lana, Maja in Mike počeli skupaj. Po takšnem razkritju je dekle težko dojemati kot otroka in z drugačnim poimenovanjem je ta prehod še toliko bolj poudarjen.

2.1. UGOTOVITVE

Kvaliteten antagonist je eden izmed bolj pomembnih delov dobrih literarnih del. V kriminalkah to torej pomeni, da mora biti morilec dobro predstavljen in motiviran, ker njegova dela povzročijo, kako natanko se bo zgodba razvila. Avtorica Mika kot literarnega junaka ni podrobno razvila, ker je bil predstavljen šele na koncu. Ravno zaradi tega njegovo razkritje na koncu ne povzroči šoka, kot se običajno zgodi v kriminalki. Razkritje se sicer zgodi na koncu zgodbe, kar je značilno za kriminalke, vendar je to razkritje nezadovoljivo. Razkritje morilca bi moralo biti nepričakovano in udarno, a je v tej kriminalki pomanjkljivo. Za to pomanjkanje je krivo dejstvo, da Mika spoznamo šele v zadnjem delu zgodbe, kar povzroči občutek razočaranja. Samo razkritje zato nima učinka presenečenja, ki bi zgodbi dodal piko na i. Konec bi bil morda lahko boljši, če bi bil Mike še vedno živ in bi z njegove strani dobili izpoved ali vsaj pojasnilo za njegovo ravnanje po umoru. Konec je nezadosten tudi zato, ker niti ne izvemo, če je Mike naredil samomor ali je bila njegova smrt samo nesreča. Tako se zdi konec malo nedodelan, saj bralcu ne da zadovoljitve ob razkritju morilca in ga pusti nepotešenega. Rdeča kapica torej prvemu kriteriju kakovostne kriminalke ne ustreza.

3. RESNICA PRIMERA/ ZAVAJANJE

Za kriminalke je pomembno, da je resnica primera vseskozi očitna. (Modrej 2014) To pomeni, da mora avtor skozi celotno zgodbo podajati namige za razrešitev umora, s pomočjo katerih se da logično sklepati, kdo je morilec. V primeru Rdeče kapice temu ni tako, ker z izjemo vprašanja na tiskovni konferenci namigov na dejanskega morilca ni. Na pomankanje pravih namigov vpliva dejstvo, da je Mike večino romana že mrtev. Zaradi tega se ne da logično sklepati, kdo bi lahko bil morilec.

Avtorica skozi roman namiguje na različne literarne like, ki so bolj ali manj vpleteni v zločin. Največ namigov je usmerjenih v Iva, Majinega očima, ki je sicer ves čas vedel, kdo je morilec, ni pa bil kriv za umor. Do neke mere je namigovanje na Iva upravičeno, saj je prikrival resnico, a ni bil dejanski morilec, torej je bilo to na nek način zavajanje. Ker se je Ivo skozi celotno preiskavo obnašal zelo sumljivo, je bilo logično, da bo za policijo glavni osumljenec. Pozornost je usmeril nase s tem, da Maje na večer njenega umora ni prišel iskat, poleg tega pa je na zaslišanju deloval zelo živčno in ni želel dati DNK za primerjavo. Prvi namig, ki je bralčevo pozornost usmeril na Iva, je: »/.../ je opazil, da si je Ivo spodnjo ustnico zgrizel do krvi.« (Svetek 50) Ta indic nakaže, da Ivo nekaj skriva in je zato prvi v vrsti možnih storilcev kaznivega dejanja. Eden izmed večjih namigov je, da je dal Ivo Majini mami uspavalne tablete, zaradi katerih je vso noč umora prespala. Tablete ji je dal, še preden je Mike umoril Majo, a med preiskovanjem je izpadlo, kot da je to storil zanalašč, da mu ne bi mogla preprečit Majinega umora. Prav tako je deloval zelo sumljivo med prvim zaslišanjem, ko je zavpil: »Jaz je nisem ubil!« (Svetek 82) Avtoričina odločitev za izbiro vzklika se mi zdi umestna, ker veliko pove o Ivojem značaju. Razvidno je, da je zelo živčen, prestrašen in da nima veliko samokontrole. Prav zato služi kot močen namig, saj če ni zmožen nadzorovati svojih besed, potem je upravičeno sklepati, da ni zmožen

nadzorovati svojih dejanj. Poleg nenadnega vzklika je imel Ivo tudi nezgodo z uhajanjem urina v hlače, kar ga je naredilo še dodatno sumljivega. Sam je dogodek komentiral s: »Poscal sem se.« (Svetek 83) Avtoričina odločitev za uporabo zaznamovanega glagola se mi zdi posrečena, ker dobro odraža Ivov značaj. Ivo je namreč prikazan kot primitiven možki, ki pogosto uporablja neknjižne izraze, torej je takšna izjava povsem na mestu.

Na začetku preiskave je eden izmed osumljencev tudi Marjan Hinks, brezdomec, ki je našel Majino truplo. Že od začetka je nanj vržena slaba luč, ker avtorica v povezavi z njim uporablja močno zaznamovano besedišče. To je jasno razvidno, ko Aurelli reče vodji oddelka za krvne in seksualne delikte kriminalističnega urada: »Pokliči klošarja, ki jo je našel.« (Svetek 38) Avtoričina odločitev za uporabo čustveno zaznamovane besede klošar se mi zdi domiselna, saj s tem nakaže, da bo Marjan v zgodbi spadal med osumljence. Klošar je slabšalnica, iz česar je že od začetka razvidno, da mu preiskovalci niso naklonjeni. Sumijo ga vse do njegovega samomora, ko odkrijejo njegovo poslovilno pismo, v katerem piše: »Kriv sem.« (Svetek 140) Izbira motiva pisma se mi zdi zgolj do neke mere primerna, saj se z njegovo pomočjo razkrije resnica o Marjanovi tragični življenjski zgodbi, vendar pa do tega razkritja avtorica napeljuje na to, da je on morilec. Marjan na koncu sploh ni bil povezan z umorom, z izjemo tega, da je našel truplo, zato se mi je zdel motiv pisma do neke mere tudi neumesten, ker je avtorica s tem namigom zavajala bralca.

Poleg Iva in Marjana je bilo nekaj pozornosti usmerjene tudi na Lejo Breznik, psihiatrinjo, ki je obravnavala Marjana Hinksa. Hinks je sicer edini razlog, zakaj se Leja sploh pojavi v preiskavi, vendar se pozornost glavnega okrožnega tožilca zelo kmalu usmeri nanjo. Prvi namig na Lejino morebitno vpletenost v umor je podan po njuni prvi noči skupaj, ko Mio najde knjigo Temen gozd: psihoanaliza in Rdeča kapica. Motiv Rdeče kapice ga takoj

spomni na podobo Majinega trupla, oblečenega v rdeč plašč. Mio jo začne sumiti, ko v njenem predalu najde vibrator iz posebnega tipa silikona. Tak silikonski košček so našli v Maji, kar takoj vzbudi njegovo pozornost: »Kaj je bilo tisto, kar ga je motilo? Pomislil je na vibrator v predalu. Kako naj bi bila psihiatrinja, zaposlena v glavni ljubljanski psihiatrični kliniki, povezana z umorom najstnice na Kodeljevem?« (Svetek 229) Avtoričina odločitev za izbiro razglabljanja v tem delu se mi zdi ustrezna, ker pozornost usmeri na Lejo, hkrati pa razkrije nekaj več o Miovem značaju. Slednji da vibrator na skrivaj testirati, vendar ne najdejo nobenega ujemanja. Ker pa je še vedno prepričan, da Leja nekaj prikriva, se odloči podrobneje preiskati ozadje knjige, ki v resnici govori o posilstvu. Na koncu se izkaže, da je knjigo napisala Leja in da gre za osebno izkušnjo. Leja sicer ni bila kriva umora, je pa zelo tesno povezana z žrtvijo, ker odkrijemo, da je v resnici njena babica. Vsi indici, ki so namigovali nanjo, so sicer zavajali bralca, vendar pa je bila vseeno tesno povezana z umorom, torej so bili do neke mere upravičeni.

Zadnji izmed osumljencev je Lanin oče, Matej. Mio na koncu preiskave najbolj sumi Mateja, ker mu je srbski pop predal njegov dnevnik, v katerem je zapisal: »In volk je spet udaril. Kri je tekla iz Maje Ogrin in jo oblekla v rdeče.« (Svetek 329) Avtoričina odločitev za izbiro posebitve krvi se mi zdi izvirna, ker ustvari podobo v rdeče odete Maje, ki vzbudi nelagodni občutek, kar je primerno glede na sporočilo zapisa. Ta zapis se zdi glavnemu okrožnemu tožilcu kot neke vrste priznanje in vse kaže na to, da bi bil Matej res lahko morilec. Edini problem, s katerim se sooči Mio, je, da ima Matej trden alibi in zato ne more biti krivec. Ta zapis iz dnevnika je zato le še eden izmed namigov, s katerimi avtorica zavaja bralca.

3.1. UGOTOVITVE

Ko bralec sestavlja zgodbo, mora upoštevati vse namige, ki jih poda avtorica. Problem je, da niso vsi povezani z razkritjem morilca. Vsi namigi so pomembni za neko razkritje, vendar ne za razkritje umora, temveč preteklosti literarnih likov, ki jih vse skupaj povezuje.

Edini korekten namig je vprašanje, če je žrtev spominjala na Rdečo kapico, ki pa ga preiskovalci kaj hitro pozabijo. Ta namig bi lahko avtorica bolj razvila in razkrila nekaj podatkov o Miku že prej v zgodbi. Z več podatki o Miku bi bil tudi konec bolj zadovoljiv, saj bi imel pomembnejšo vlogo že prej v zgodbi in bi bilo zaradi tega razkritje bolj presenetljivo. Zavajanje torej Rdečo kapico kot kriminalko dela slabšo, kot zgodbo pa bolj zanimivo.

4. NAPETOST

Za nastanek dobre kriminalke je potrebno tudi učinkovito vzdrževanje napetosti. Kot je zapisala slovenska literarna zgodovinarica Alojzija Zupan Sosič, temelji suspenz v kriminalkah na indicijih, ki spodbujajo anticipacijo. (2001) Za vzdrževanje napetosti Irena Svetek uporablja močno zaznamovano besedišče, različne oblike ponavljanja in zamolke. Napetost pa prav tako večkrat prekine z zapisi iz Matejevega oziroma Lazarjevega zvezka in menjavanjem perspektiv, ki služijo kot zaviralni momenti. Napetost je pomembna, ker na njej temelji razburljivost kriminalke. Kriminalke, v katerih se dolgo časa nič ne zgodi, težko sodijo med dobre, saj jim manjka napetost. V Rdeči kapici je napetost dobro vzdrževana, saj se neprenehoma dogajajo nove in napete stvari, kot je na primer Marjanov samomor. V tem delu romana avtorica uporablja bogato besedišče, kar

se vidi, ko ga Gorazd Marvin najde: »Usta na obrazu so se odpirala, iz njih je mezela rdeča lepljiva tekočina.« (Svetek 133) Njena odločitev za izbiro besedne zveze rdeča lepljiva tekočina se mi zdi izvirna, ker pusti globlji vtis, kot bi ga samo beseda kri. Takšen način ubeseditve prav tako naslika bolj živo podobo umirajočega Marjana in daje temu delu zgodbe temačen ton. Močno in nazorno besedišče je avtorica prav tako uporabila že pri odkritju Majinega trupla, ko Aleš Vidmar reče: »Poglej samo, kako jo je razmesaril...« (Svetek 38) Njena odločitev za izbiro glagola razmesaril se mi zdi zelo učinkovita, saj izredno nazorno prikaže podobo Majinega trupla in grozljivost njenega umora.

Napetost v kriminalki doseže vrh pri razkritju identitete Laninega očeta Mateja in posledično vseh ostalih povezav med literarnimi liki v kriminalki. On je namreč avtor vseh zapisov iz dnevnika, ki služijo kot zaviralni momenti. Je tudi Majin prastric, Lejin brat in ravno on je pred leti zapustil Majino mamo kot dojenčico pred bolnišnico. To razkritje je vrhunec napetosti v zgodbi, saj se sestavi večina koščkov sestavljanke, z izjemo dejanskega morilca, ker ima Matej trden alibi. Dokončno razodetje njegove identitete se zgodi v njegovem poslovilnem pismu sestri Leji. Takrat jo naslovi z: »Moja, ljuba, ljuba sestra.« (Svetek 394) Avtoričina odločitev za izbiro ponavljanja se mi zdi primerna, ker razkrije njegovo veliko ljubezen do nje in pokaže, da čeprav je bil sicer skozi zgodbo dokaj hladen, je še vedno sposoben tudi močnih čustev. Razodetje njegove identitete je sicer zelo zanimivo, napeto in daje celotni zgodbi smisel, vendar nima pomembne povezave z razkritjem morilca. Vrhunec napetosti v kriminalki bi moral biti pri razkritju morilca, ne pa pri prepoznavanju različnih povezav med liki.

Na trenutke je zgodbi težko slediti, saj so življenjske zgodbe posameznih likov zelo prepletene in je težko slediti rdeči niti, zato je njegovo poslovilno pismo dober način za razjasnitev vseh zapletenih povezav med liki.

Še ena izmed slogovnih rešitev, ki stopnjujejo napetost, je motiv Rdeče kapice. Skozi potek zgodbe je namreč pomembno vprašanje, zakaj je bila Maja oblečena v Rdeč plašč, ki je spominjal na priljubljeno deklico iz pravljice. Najprej se zdi, da je zgolj naključje, vendar po odkritju knjige Temen gozd: psihoanaliza in Rdeča kapica ta podoba postaja vedno bolj pomembna. Ravno ta knjiga je bila zaslužna za to, da je Maja nosila rdeč plašč, ker so želeli poustvariti dogajanje iz knjige. Ob razodetju resnice o tem, zakaj je nosila plašč, avtorica uporablja zaznamovano besedišče: »Njena mama je brala neko knjigo, pa se je spomnila, da bi bila to dobra fora.« (Svetek 382) Avtoričina odločitev za uporabo slengovske besede fora se mi zdi učinkovita, saj daje celotni situaciji bolj lahkoten ton, primeren njihovi starosti in delni nedolžnosti. Njihovi nameni niso bili zelo slabi, vendar je najstniški štos kaj kmalu dobil tragičen izid. Kljub temu da je bilo vse skupaj mišljeno kot šala, je pod gladino vseeno bilo narobe, ker so želeli uprizoriti posilstvo, kar se težko konča pozitivno. Ta zaznamovana beseda odraža njihovo prepričanje, da vse skupaj ni zelo resno in ni narobe, čeprav je v resnici zelo zaskrbljujoče.

4.1. UGOTOVITVE

Vzdrževanje napetosti je eden izmed ključnih delov dobre kriminalke. V Rdeči kapici je dobro vzdrževana, za kar poskrbijo nepričakovani preobrati, razkrivanje življenjskih zgodb likov in zelo močno zaznamovano in nazorno besedišče. Avtorica napetost učinkovito stopnjuje, torej kriminalka ustreza zadnjemu kriteriju.

RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

V raziskavi bi lahko o kakovostni kriminalki sklepala z večjo verodostojnostjo, če bi prebrala še preostali dve knjigi, ki jih je v trilogiji napisala Irena Svetek. To bi lahko primerjala z deli priznanih piscev kriminalk, kot je na primer Agata Christie. V raziskovalni nalogi sem predstavila zgolj svoj zorni kot glede te kriminalke, ker nisem našla člankov ali ocen strokovnjakov, s katerimi bi lahko primerjala svoja opažanja. Ker pa sem se temeljito poučila o žanru kriminalke, predvidevam, da sem uspešno prenesla teoretično znanje v praktični del.

Rdeča kapica je v mnogih pogledih dobra kriminalka, hkrati pa ima kar nekaj pomanjkljivosti glede vsebine. Glavna slabost je, da morilec nima pomembne vloge med preiskavo, ker je večino romana že mrtev. Konec romana je zato do neke mere nezadovoljiv, saj bralcu ne da zadoščenja ob razkritju morilca. Pomembno je, da se kriminalka zaključi tako, da je bralec zadovoljen. To se lahko doseže na primer s kaznovanjem morilca ali pa s šokantnim razkritjem motiva za umor. Takšnega konca v Rdeči kapici ni, kar se mi zdi njena šibka točka. Dobro pa je v kriminalki stopnjevana napetost, saj se neprenehoma pojavljajo nova razkritja ozadij likov in njihovih medsebojnih odnosov, ki zgodbo opremijo z dodatno razburljivostjo. Avtorica bralce zato ves čas drži v pričakovanju novega pretresljivega razkritja, kar učinkovito stopnjuje napetost. Postopna razkritja torej delajo zgodbo zanimivo, vendar pa bi jo zanimivo moralo delati razkrivanje umora. Čeprav je zgodba zanimiva, ne pomeni, da je dobra kriminalka, saj je zanimiva zaradi psihološkega dela in ne zaradi samega umora. Za dobro kriminalko bi moral biti morilec predstavljen prej in ne šele v zadnjem delu zgodbe, kar bi pomenilo bolj presenetljiv konec, ki bi dobro zaokrožil zgodbo. Poleg stopnjevanja

napetosti pa avtorica tudi dobro uporablja besedišče in druge slogovne rešitve, ki zgodbo delajo bolj fascinantno. Čustveno zaznamovano besedišče je uporabljeno ustrezno in zato tudi pripomore k stopnjevanju napetosti.

Hipoteza te raziskovalne naloge je bila, da bo Rdeča kapica ustrezala večini kriterijev za kvalitetno kriminalko. To hipotezo sem po natančni analizi ovrгла, saj je kriminalka ustrezala zgolj enemu kriteriju. Prvega kriterija, ki se mi zdi sicer najbolj pomemben, ni izpolnila, ker je bilo razkritje morilca nezadostno, pri drugem pa je zavajanje delalo Rdečo kapico slabšo kriminalko. Ustrezala pa je zadnjemu kriteriju, saj je bila napetost dobro vzdrževana. Po upoštevanju vseh treh postavljenih kriterijev in podrobni analizi besedila sem prišla do zaključka, da je zgodba zanimivo napisana. K temu pripomorejo vse slogovne rešitve, ki jih avtorica skozi roman uporablja za stopnjevanje napetosti. Vendar pa sta pomanjkanje morilčeve prisotnosti skozi zgodbo in avtoričino zavajanje preveliki slabosti. Kriminalka je torej dobro napisana glede na kriterij sloga, vendar neprepričljivo glede na kriterije vsebine. Zaradi te ugotovitve sem ovrгла začetno hipotezo in ugotovila, da se Rdeča kapica zaradi spodrseljavev glede na kriterije vsebine ne uvršča med dobre kriminalke.

LITERATURA

Hamer, Simona in Danijel Modrej. »Dvajset pravil za pisanje detektivskih zgodb«.

Sigledal. 28. 3. 2014, <https://veza.sigledal.org/prispevki/dvajset-pravil-za-pisanje-detektivskih-zgodb>. Citirano 4. 6. 2023.

Hladnik, Miran. *Trivialna literatura*. Državna založba Slovenije. 1983.

Klepič, Klemen. »Kriminalni roman«. KMCS Media. 13. 3. 2023,

<https://homocumolat.com/2023/03/13/kriminalni-roman/>. Citirano 27. 2. 2024.

»Rdeča kapica«. Beletrina. <https://beletrina.si/knjiga/rdeca-kapica>. Citirano 10. 4. 2024.

»S. S. Van Dine.« Britannica. 7. 4. 2024, [https://www.britannica.com/biography/S-S-Van-](https://www.britannica.com/biography/S-S-Van-Dine)

[Dine](#). Citirano 10. 4. 2024.

Svetek, Irena. *Rdeča kapica*. Beletrina. 2021.

Zupan Sosič, Alojzija. »Kriminalkina uganka«. *Slavistična revija*, let. 49, št. 1/2, 2001, str.

41-53.